

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. В статті розкривається проблема формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача загальнотехнічних дисциплін та методики навчання технологій у вищій школі. Розкриваються етапи формування професійно-педагогічної компетентності магістра технологічної освіти та особливості їх реалізації у практиці вищих педагогічних навчальних закладів.

Ключові слова: магістр, викладач, професійна підготовка, професійно-педагогічна компетентність, етапи формування.

Yashchuk Sergey

Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University

STAGES OF PROFESSIONALLY PEDAGOGICAL COMPETENCE FORMING OF MASTERS OF TECHNOLOGICAL EDUCATION IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Annotation. The problem of professionally pedagogical competence forming of a future teacher of general technological disciplines and methodology of technologies studies at a higher educational establishment has been considered in the article. The stages of professionally pedagogical competence forming of masters of technological education and peculiarities of their realization in the practice of pedagogical higher educational establishment has been analyzed.

Key words: master, instructor, professional training, professionally pedagogical competence, stages of forming.

Постановка проблеми. Система вищої освіти в Україні на сучасному етапі має виходити із загальнолюдських цінностей, демократичних норм, що передбачає реалізацію фахової підготовки майбутнього спеціаліста на основі особистісно орієнтованого підходу. За цих умов сучасна система вищої освіти виражає її гуманістичні тенденції і характеризується переходом від традиційних форм освіти та навчання впродовж життя.

Найбільш ефективною умовою підготовки викладача загальнотехнічних дисциплін та методики навчання технологій, як показує практика, є система навчання, процес якої охоплює особистість педагога протягом усього її професійного та соціально-активного життя: від елементарного ознайомлення з технікою та технологією до сучасної технологічної культури через набуття психолого-педагогічної, загальнотехнічної та спеціальної освіти, що забезпечує розвиток рефлексивних здібностей, творчих можливостей, удосконалення професійно-педагогічної майстерності.

Аналіз літературних джерел дає підстави свідчити, що, незважаючи на певну увагу до проблеми формування компетентностей фахівця та наявність результатів дослідження окремих її аспектів, питання формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів загальнотехнічних дисциплін та методики навчання технологій є недостатньо вивченими у теорії та практиці професійної освіти, зокрема чітко не визначені етапи формування цієї компетентності. Тому дослідження у цьому напрямі є нагальним та потребує ґрунтовного вивчення.

Аналіз основних наукових досліджень і публікацій. У процесі наукового пошуку з'ясовано, що в процесі професійної підготовки сучасного магістра технологічної освіти до роботи у вищому навчальному закладі формується його професійно-педагогічна компетентність.

У сучасних педагогічних дослідженнях В. Андрущенко, І. Беха, Р. Гуревича, І. Зязюна, І. Козловської, Н. Ничкало, О. Сухомлинської та ін. розглядаються та аналізуються особливості компетентності майбутнього вчителя як особистісного

феномену та його складників. Аналіз наукових праць педагогів-науковців свідчить, що поняття професійну компетентність визначають як «єдність теоретичної готовності педагогічно мислити та практичної готовності педагогічно діяти». Ю. Койнова під професійною компетентністю розуміє як «індивідуально-інтегральну якісну характеристику суб'єкта діяльності, цілісним станом та готовністю особистості до її здійснення».

Мета статті - обґрунтувати етапи формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача загальнотехнічних дисциплін та методики навчання технологій й визначити можливості їх реалізації у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Відмова від стереотипів, здатність до інновацій, інтерес до всього нового, але при цьому критичне осмислення запропонованого, вміння підібрати найбільш ефективну для рішення педагогічної задачі технологію – все це є складовою, що формує професійно-педагогічну компетентність майбутнього магістра технологічної освіти. Оптимальними умовами для формування компетентності педагога, на нашу думку, є: включення майбутніх магістрів у розвивальні ситуації та активне навчально-інформаційне середовище; розкріпачення магістрів у процесі спілкування в індивідуальній формі та в колективі; психокорекція поведінки; набуття нового педагогічного особистісного досвіду; самоаналіз і самооцінка своєї діяльності, критичне ставлення та корекція тощо.

Аналіз педагогічної практики, розроблення та упровадження у навчально-виховний процес магістратури форм і методів, педагогічних умов, які сприяють ефективному формуванню особистості-педагога у галузі техніки та технологій, привели нас до необхідності визначення та обґрунтування основних етапів формування професійно-педагогічної компетентності, що є необхідним компонентом професіоналізму майбутнього викладача, який формується в процесі його професійного навчання.

В узагальненій моделі навчання доцільно виділити чотири стадії, що характеризують процес професійного навчання, починаючи від стадії первинного знайомства з новим матеріалом (професійними знаннями, концепціями, навиками тощо) і закінчуючи стадією сформованої професійно-педагогічної компетентності [1].

Перша стадія – «Неусвідомлювана» некомпетентність: у людини поки немає необхідних знань, умінь, навиків, він не знає про їх відсутність або взагалі про можливі їх існування, що необхідні для успішного здійснення професійної діяльності. Перша стадія характеризується наступною професійною самооцінкою суб'єкта: «Я не знаю, що я не знаю». Тут акцент робиться на нерозумінні людиною того, що (тобто яких знань, умінь, навиків) йому бракує.

Звідси витікає, що в конструктивному своєму розвитку перша стадія вже містить елементи усвідомлення недоліку знань, умінь навиків. Коли особистість усвідомлює недолік знань, умінь, навиків, необхідних для даної професійної діяльності, спостерігається друга стадія.

Друга стадія – Усвідомлювана некомпетентність: особистість усвідомлює, що йому не вистачає необхідних професійних знань, умінь, навиків. На даній стадії можливий два результати:

а) конструктивний, як форма прояву особистісної і професійної активності;

б) деструктивний, як форма професійної та соціальної пасивності. Конструктивний шлях означає, що усвідомлення людиною своєї професійної некомпетентності сприяє підвищенню його мотивації на придбання професійних знань, умінь, навиків, яких йому не вистачає.

Деструктивний результат може привести до виникнення невпевненості в своїх силах, психологічного дискомфорту, підвищеної тривожності тощо, протидіючих подальшому професійному навчання. Для другої стадії характерна наступна професійна рефлексія суб'єкта: «Я знаю, що я не знаю».

Третя стадія – Усвідомлювана компетентність: людина знає, що входить в структуру і складає зміст, його професійних знань, умінь і навиків, вона здатна їх ефективно застосовувати.

Для третьої стадії характерна професійна самооцінка суб'єкта в наступній формі: «Я знаю, що я знаю».

Четверта стадія – «Неусвідомлювана» компетентність: професійні навички повністю інтегровані, консолідовані з поведінкою; професіоналізм стає властивістю людини. «Неусвідомлювана» компетентність характеризується майстерністю, виконанням багатьох дій на рівні високоавтоматизованих навиків та інтуїції. Людина часто не може пояснити, чому в даній конкретній ситуації він виконав саме ці дії, що привели до ефективного результату. Проте саме на даному етапі найбільш велика небезпека професійної деформації.

На певних етапах професіоналізації фіксуються деякі періоди і перехідні точки професійного зростання, розглядаючи підвищення рівня професійної компетентності, можна прослідкувати його динаміку.

Як зазначає І. Белоновська, починаючи освоювати новий навик (рівень свідомої некомпетентності), людина буде певні очікування; отримуючи нові професійні знання і навички, пов'язуючи отримані знання зі своїм досвідом, він свідомо формує нові уміння або удосконалює старі, формуючи ефективніші стратегії поведінки, які, у свою чергу, порівнює з очікуванням [1].

Якщо очікування виправдовуються, то стимульовані емоційним підйомом нові стратегії активно використовуються в професійному та інших контекстах. За відсутності сприятливого професійного («повчального») середовища або можливостей активного використання отриманих знань і навиків, виникає регресія. Людині здається, що новим способом результат досягається набагато повільнішим, або з меншою ефективністю.

Бар'єр подолання – це критичний період регресу, що характеризується рівнем свідомої некомпетентності, тому що на цьому етапі у людини часто

опускаються руки, а вірогідність здатися велика. У цей період люди часто втрачають упевненість в надійності способів і своїх силах: вони повертаються до старої стратегії, первинної компетенції, що дає хоч якийсь результат, не намагаючись просунутися далі. Хтось починає шукати альтернативи, які, можливо, будуть помилковими, або взагалі перестає займатися своїм професійним розвитком.

Коли людина методом проб і помилок досягає первинної стабільності професійних навиків, добиваючись успіху раз по раз, у нього виробляється певна стратегія, що незмінно приводить до професійного результату, і, відповідно, відточується майстерність. Особистість відчуває радість від успіху, тому що його очікування збулися. Зрозуміло, нова стратегія часто будить новий рівень несвідомої компетентності. Усвідомлення результатів дає можливість інтегрувати знання і навички, отримані в результаті професійної діяльності. Як наслідок на новому, вищому, системнішому рівні виробляються додаткові ефективні стратегії професійної діяльності, що ваблять швидке професійне зростання фахівця, різко підвищують рівень його майстерності [1].

Таким чином, розглянутий підхід створює можливість аналізу фіксації конкретного етапу професійної компетенції фахівця, виявлення точок «вказаного маршруту» суб'єкта професійної діяльності (індивідуального або колективного) і прогнозування майбутнього.

Кількість періодів професійного розвитку людини в зрілому віці залежить, насамперед, від його активності, діяльнісної динаміки, різноманіття і змісту нових форм професійної діяльності, які він сам породжує та включається в ході професіоналізації.

Розглянемо далі, які процеси і результати супроводжують формування професійної компетентності в ході формування професійно-педагогічної компетентності.

Входження в професію на етапі професійного навчання у вищому

навчальному закладі припускає: усвідомлення студентом суті діяльності професіонала; забезпечення науково-технічної бази спеціальних знань по предмету засобами технологій навчально-виховного та освітнього процесів; професійну адаптацію молодих фахівців в трудовій діяльності; формування індивідуального стилю діяльності і професійної майстерності; розвиток рис професійної зрілості і компетентності, наприклад, умінь професійного самоаналізу, узагальнення особистого досвіду і досвіду своїх колег, діагностики і експертизи в процесі атестації.

Формування професійної компетентності у майбутніх молодих фахівців міняється під впливом динаміки професійних і життєвих цінностей, мотивації до навчання, розвитком нового вигляду навчальних закладів, розширення спектру підготовки і технологій освіти. В цілому гуманітаризація професійної освіти проявила і активізувала гнучкість професійних намірів, мобільність інтересів, спостерігається складніша структура мотивів професійної самопідготовки. Сучасна ситуація на ринку праці багато в чому згладжує проблему жорсткості професійного вибору.

Педагогічний процес володіє широкими і різноманітними можливостями формування професійної компетентності магістранта. Приведемо перелік можливостей навчально-виховного та освітнього процесів вищого навчального закладу щодо формуванню професійно-педагогічної компетентності майбутніх магістрів технологічної освіти: наявність основних навчальних курсів; включення спеціальних дисциплін для оволодіння теоретичними основами входження в професію з усвідомленням значущості єдності загальної і професійної освіти; використання навчальних та виробничих практик для набуття досвіду професійної діяльності методом професійних проб; професійно значущих імітаційних та професійних ситуацій в системі лабораторно-практичних занять, педагогічних технологій заняття індивідуальним стилем майбутнього професіонала; орієнтація магістра на самопізнання особливостей і можливостей своєї особистості

відповідно до вимог професії, зацікавленість в саморозвитку професійно необхідних якостей; прагнення до різнобічного розвитку в цілях можливої перспективної самореалізації в ситуаціях професійної діяльності; усвідомлення необхідності актуалізації професійно значущих якостей особистості в процесі навчання за профілем факультету.

Навчально-виховний та освітній процеси вищого педагогічного навчального закладу в процесі підготовки фахівця з технологічної освіти, здатний, використовуючи потенційні можливості вирішення завдань і формування професійно-педагогічної компетентності фахівця, забезпечити ефективні педагогічні умови, які направлені на «відповідність» навчально-виховного та освітнього процесів вищого навчального закладу основним характеристикам майбутньої професійної діяльності викладача загальнотехнічних дисциплін та методики навчання технологій.

Отже, формування професійно-педагогічної компетентності є процес успішного засвоєння професії, виникнення інтегративної особистісної якості, що дозволяє майбутньому магістрові бути готовим до вирішення професійних завдань, усвідомлюючи соціальну відповідальність за наслідки їх вирішення та вибудовування сприятливої особистісної перспективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Белоновская, И. Д. Формирование профессиональной компетентности специалиста: региональный опыт: монография. [Текст] / И. Д. Белоновская. - . : ИРПО, 2005. - 351 с.

2. Коваль В. О. Професійна індивідуальність майбутнього вчителя української мови / В. О. Коваль // Вісник Черкаського університету: Серія Педагогічні науки. – Черкаси, 2009. – Випуск 157. – С. 86-90.

3. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : учебник для студентов пед. вузов : в 2 кн. / Иван Павлович Подласый. – М. : ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.